

Včely versus chemická ochrana rostlin ve světle nových předpisů

Každoročně na jaře nás v tisku děsí zpráva o hromadném úhynu včelstev nejčastěji v době květu řepky. Často je měly na svědomí přípravky na ochranu rostlin, nejčastěji insekticidy nasazované proti škůdcům. Postrachem byl přípravek Regent s účinnou látkou fipronil, naštěstí lze dnes již říci byl, dříve používaný proti škůdcům řepky (dnes již do ní není povolen). Na druhou stranu je nutno říci, že samotné přípravky za úhyny včelstev nemohou a nikdy nemohly. Vždy za to mohl konkrétní člověk. Ošetřovatel porostu, který nedodržel aplikační předpisy a návod pro aplikaci konkrétního přípravku. Účinek přípravků, a to i na včely je totiž při registraci k používání ověřován a před uvedením na trh zapracován do etikety přípravku, která je zároveň návodem k použití. Bez dodržování aplikačních předpisů a etiket přípravků se mohou nebezpečnými stát i přípravky předem klasifikované jako neškodné.

Ochrana včel při ošetřování zemědělských porostů je součástí tzv. správné zemědělské praxe. Tento pojem k nám proniká stále více po našem začlenění do EU. Od počátku letošního roku platí nové předpisy, které stanovují, že všechny osoby zacházející s chemickými přípravky na ochranu rostlin musí projít přezkoušením, týká se to tedy i zemědělců, agronomů zemědělských podniků, firem poskytujících aplikační služby postřikovači. Nebo nejméně zemědělec musí mít smluvně zajištěnou odpovědnou osobu s takovým přezkoušením, která jej proškolí. Zrovna tak přezkoušená osoba v zemědělském podniku proškoluje pracovníky, kteří přípravky na poli přímo postřikovačem aplikují.

Ochrana včel při ochraně rostlin v zemědělství upravuje §51 zákona 326/2004 Sb. a vyhláška č. 327/2004 Sb. o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších nečlověčích organismů. Pro včelaře z těchto nových nařízení nadále vyplývá standardní informační povinnost o stanovištích včelstev. Protože každý chovatel by měl znát souvislosti, uvádím dále souhrn celého nařízení týkajícího se včel, upravujícího chování všech stran dotýkajících se této problematiky.

Jaké jsou povinnosti

Předpis výslovně vyžaduje, aby si ošetřovatelé porostů (zemědělci, agronomové, smluvní aplikační služby, zkrátka ten, kdo je odpovědný za ošetření porostu) nejdříve zjistili údaje o umístění včelstev v okruhu 5 km od pozemku a o směrech hromadného letu včel. A dále je ošetřovatel porostu povinen předem, před započítáním aplikace nebezpečných přípravků tuto aplikaci projednat s místními včelaři nebo jejich zástupcem a obecním úřadem.

Včelaři musí oznamovat příslušnému obecnímu úřadu stanoviště včelstev a údaje o hromadném letu včel. A to při využívání trvalých stanovišť každoročně vždy do konce února. Při kočování potom vždy 5 dnů před přisunem včelstev. Stanoviště včelstev mimo intravilán obce musí být označeno vodorovně umístěným žlutým trojúhelníkem o délce stran 1 m.

Členění přípravků s ohledem na včely

Přípravky na ochranu rostlin jsou podle stupně účinku na včely rozděleny do 3 kategorií, přičemž toto zařazení lze zjistit z etikety nebo z každoročně aktualizovaného Přehledu registrovaných přípravků na ochranu rostlin:

1. Přípravky zvláště nebezpečné pro včely
2. Přípravky nebezpečné pro včely
3. Přípravky s přijatelným rizikem pro včely

Přípravky zvláště nebezpečné pro včely nesmí být aplikovány na porosty navštěvované včelami vůbec a nesmí být aplikovány letecky. Zároveň je třeba vzít v úvahu i reziduální působení přípravku a jeho délku případně zohlednit tak, aby nepřesáhla dobu rozkvětu porostu nebo plevelů v něm.

Porostem navštěvovaným včelami se rozumí každý porost, kde na čtverečním metru kvetou alespoň 2 rostliny,

a to pozor, včetně plevelů. A dále lesní a keřové porosty, které kvetou nebo se tam vyskytuje medovice či zdroje nektaru.

Přípravky nebezpečné pro včely mohou být aplikovány na porosty navštěvované včelami jen v době, kdy včely nelétají. Přičemž předpisem je přímo řečeno, že to je v době po ukončení denního letu včel a zároveň nejpozději do 23 h. Z toho vyplývá, že aplikace nebezpečných přípravků je omezena pouze na večer. Předchází se tím tomu, kdy při časných ranních aplikacích se tato protáhla až do doby náletu včel do porostů a mohlo dojít k otravě.

V případě použití zvláště nebezpečných a nebezpečných přípravků musí aplikující osoba také zabezpečit, aby se postřík nedostal na porosty navštěvované včelami ani úletem z jiné ošetřované plochy. Je tedy nutné dodržet dostatečné distanční pásmo a stříkat v době, kdy nevěje vítr apod. Zkrátka na vlastní odpovědnosti ošetřovatele porostů je posouzení porostu a zajištění, aby se včely nedostaly do žádného přímého ani nepřímého kontaktu s takovými nebezpečnými přípravky.

Přípravky s přijatelným rizikem pro včely je možno aplikovat podle standardních zvyklostí a předpisů. Nicméně i zde je nutno dodržovat schválenou etiketu a doporučení výrobce, protože ona přijatelná bezpečnost platí jen při správné dávce, nikoliv při předávkování apod. Pokud je například aplikována směs různých přípravků, která není v návodu výslovně uvedena jako bezpečná, považuje se tato vždy o stupeň horší pro včely. Tedy například směs dvou přípravků s přijatelným rizikem pro včely, která není uvedena, se tak považuje za nebezpečnou pro včely. Obdobně je tomu i při aplikaci přípravků na ochranu rostlin spolu s kapalným hnojivem DAM.

Jak už bylo uvedeno, letecká aplikace pro včely zvláště nebezpečných přípravků je zakázána. Před leteckou aplikací pro včely nebezpečných přípravků musí tuto ošetřovatel porostu nahlásit nejpozději 48 h předem příslušnému obecnímu úřadu, který veřejně vyhlásí počátek letecké aplikace. Včelaři pak mají povinnost oznámit obecnímu úřadu hromadný let včel a jeho směry.

Když dojde k nejhoršímu

Úhyn včelstev chovatel hlásí Státní veterinární správě, která ve spolupráci se Státní rostlinolékařskou správou zajistí místní šetření události. Při podezření na poškození včel chemickými látkami je třeba odebrat vzorek alespoň 500 jedinců uhynulých včel a 200 g hmoty ošetřovaného porostu a toto nejpozději do 72 h dopravit k analýze příslušnému odbornému ústavu.

Na závěr je třeba říci, že dobří zemědělci a agronomové si uvědomují přínos včel pro jejich výnosy a takoví budou včely chránit. Rovněž včelař by měl znát zemědělce a jejich činnost ve svém okolí. Nejen pro bezpečnost včelstev, ale už pro zajištění efektivní pastvy. Také výrobci přípravků na ochranu rostlin i orgány, které je ověřují a schvalují k použití, jsou si vědomi aspektů jejich účinků na včely. A tak již při samotném vývoji přípravků je jejich bezpečnost zohledňována. Jde totiž zároveň i o co největší jednoduchost aplikace pro zemědělce, a tak se na trh dostává stále méně přípravků, které by mohly včely ohrozit. A to je dobře.

Použitá literatura je k dispozici u autora.

*Ing. Václav Jírka,
Včelařství 3/2006*

